

УДК 339.9:338.2:330.101.541

Хрущ Юрій

PhD аспірант Лабораторії проектів та ініціатив
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

КОНЦЕПЦІЯ ПОДОЛАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ

Макроекономічні дисбаланси є однією з найгостріших проблем, що впливають на стабільність економіки України в умовах тривалої війни та післявоєнного відновлення. За даними Державної служби статистики, у 2022 році реальний ВВП України скоротився на 29,1%, що стало найбільшим падінням за всю історію незалежності [1]. Проте вже у 2023 році спостерігається поступове відновлення з темпом зростання близько 3,3% [2]. Водночас інфляція у січні 2025 року прискорилося до 12,9%, що свідчить про збереження інфляційного тиску на економіку [2].

Ці показники відображають складність макроекономічної ситуації, яка поєднує виклики воєнного часу, структурні зміни та зовнішні шоки. У статті розглянуто теоретичні основи макроекономічних дисбалансів, методи їх ідентифікації, а також сучасні концепції подолання з урахуванням українського контексту.

Макроекономічні дисбаланси виникають у разі порушення рівноваги між основними економічними показниками, такими як сукупний попит і пропозиція, державні доходи і видатки, зовнішній платіжний баланс. Класична економічна теорія вважає, що ринок самостійно відновлює рівновагу через гнучкість цін і заробітних плат. Проте сучасні кризи показують, що цей процес може бути надто повільним або неефективним.

Кейнсіанська теорія підкреслює необхідність активної державної політики, особливо у кризові періоди, для стимулювання сукупного

попиту. Монетаристи акцентують увагу на контролі грошової маси та інфляції, що особливо актуально для України з огляду на інфляційні ризики 2024-2025 років.

Нові кейнсіанські моделі враховують роль очікувань і жорсткості цін, що дає змогу краще прогнозувати вплив політичних рішень на макроекономіку. Важливим є також вплив глобалізації та зовнішніх шоків, таких як війна, на формування дисбалансів.

Для виявлення макроекономічних дисбалансів Україна адаптує європейську процедуру Macroeconomic Imbalance Procedure (MIP), що базується на наборі індикаторів (MIP Scoreboard). Основні індикатори включають:

- сальдо поточного рахунку, яке у 2025 році прогнозується на рівні -40,7 млрд доларів, з поступовим зменшенням дефіциту до -21 млрд у 2027 році [3][4];
- рівень державного боргу, що зростає через військові витрати, але потребує ефективного управління;
- рівень безробіття, який у квітні 2025 року становив 12,1% – найнижчий показник від початку повномасштабної війни [5];
- інфляція, що у квітні 2025 року досягла 14,6% – максимум за 22 місяці [6].

Основними видами макроекономічних дисбалансів є:

Бюджетні дисбаланси. Військові витрати та соціальні видатки спричинили значне збільшення бюджетного дефіциту. За прогнозами, номінальний ВВП у 2025 році становитиме 8,47 трлн грн, а зростання ВВП – 2,7%^[3]. Проте дефіцит бюджету залишається значним, що вимагає жорсткої фіскальної політики та оптимізації видатків.

Платіжний баланс. Дефіцит торговельного балансу у 2025 році прогнозується на рівні -40,7 млрд доларів, що пов'язано з високим імпортом енергоносіїв та військовою технікою^[3]. Це створює тиск на валютний курс і міжнародні резерви.

Інфляційні дисбаланси. Інфляція у квітні 2025 року прискорилася до 14,6%, зокрема через подорожчання енергоресурсів і продуктів

харчування [6]. Це знижує купівельну спроможність населення і ускладнює планування бізнесу.

Ринкові дисбаланси. Рівень безробіття у квітні 2025 року становив 12,1%, що є найнижчим показником з початку війни, але залишається високим порівняно з довоєнним періодом [5]. Структурні проблеми ринку праці потребують реформ.

Таблиця 1.

Основні макроекономічні показники України (2020–2025)

Показник	2020	2022	2023	2024	2025 (прогноз)
Реальний ВВП, % зміни	-4	-29,1	3,3	2,9	2,7
Інфляція, %	5	10	15	11,6	14,6
Рівень безробіття, %	9,5	15	13	12,5	12,1
Дефіцит торговельного балансу, млрд дол. США	-15	-50	-45	-42	-40,7

Серед основних концепцій подолання макроекономічних дисбалансів можна виокремити наступні:

Фіскальна політика – для скорочення дефіциту бюджету необхідно оптимізувати видатки, підвищити ефективність податкової системи та стимулювати економічне зростання. Важливим є баланс між підтримкою соціально вразливих верств населення та забезпеченням сталості державних фінансів.

Монетарна політика – НБУ проводить жорстку монетарну політику для стримування інфляції, підвищуючи облікову ставку. Зростання кредитування у гривні у 2025 році (+17% для підприємств) свідчить про поступове відновлення довіри до національної валюти [6].

Структурні реформи – реформи ринку праці, підтримка інновацій, розвиток інфраструктури та детінізація економіки є ключовими для підвищення конкурентоспроможності.

Управління державним боргом – враховуючи зростання боргу через військові витрати, важливо впроваджувати стратегії реструктуризації та залучати міжнародну фінансову допомогу.

Війна спричинила значні економічні втрати, але водночас активізувала міжнародну підтримку та внутрішні реформи. Прогнози Мінекономіки на 2025-2027 роки передбачають поступове відновлення ВВП, зростання експорту та зменшення дефіциту торговельного балансу [3][4]. Проте для сталого розвитку потрібні глибокі структурні зміни.

Список використаних джерел:

1. Макроекономічні показники. Макроекономічний аналіз за першу половину травня 2025 року. 23 травня 2025 р. *Національний банк України*. URL: <https://nabu.ua/ua/makroekonomichni-pokazniki.html> (дата звернення: 21.05.2025)
2. Основні економічні індикатори України та світу станом на січень 2025 року – аналіз. 17 травня 2025 р., 16:04. *KyivVlada*. URL: <https://kyivvlada.com.ua/news/osnovni-ekonomichni-indykatory-ukrayiny-ta-svitu-stanom-na-sichen-2025-roku-analiz/> (дата звернення: 21.08.2025).
3. Міністерство фінансів України. Макроекономічний прогноз на 2025-2027 роки.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.06.2024 №780 «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2025-2027 роки».
5. Самойлюк М. Центр економічної стратегії. Трекер економіки України під час війни.
6. НАБУ. Макроекономічний аналіз на 21 квітня 2025 року.